

บทที่ 3

ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาเกณฑ์ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อประโยชน์ในการนำเกณฑ์ที่ได้สร้างขึ้นไปใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการในการพิจารณาว่า สถานที่แห่งนี้มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดที่จะสนับสนุนทั้งด้านเงินทุน และบุคลากรสำหรับพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สมบูรณ์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้เข้ามาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เกาะยอ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมการเกษตรที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของเกาะยอ

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้เสนอวิธีการในการดำเนินการวิจัยในหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ข้อมูลที่ใช้เพื่อการวิจัย การออกแบบเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การออกแบบสอบถาม การกำหนดแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ การเลือกพื้นที่ในการเก็บข้อมูล การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การให้ค่าคะแนน และการสรุปค่าศักยภาพโดยใช้สูตรที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดของแต่ละหัวข้อดังนี้

3.1 ข้อมูลที่ใช้เพื่อการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเพื่อการวิจัย 2 ประเภท คือ

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งใช้ในขั้นตอน 2 ขั้นตอนได้แก่

- 1) ขั้นตอนก่อนออกแบบปัจจัยและเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาศักยภาพ ซึ่งนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ ในด้านกายภาพและด้านสังคม ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- 2) ขั้นตอนหลังจากออกแบบปัจจัยและเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาศักยภาพเรียบร้อยแล้ว ซึ่งใช้ประกอบการให้คะแนนตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพ ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามอันได้แก่
- การเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว เรื่องความคิดเห็นที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว และความรู้และความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบสอบถาม
 - การเก็บข้อมูลจากผู้ให้บริการการท่องเที่ยว เรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้การสัมภาษณ์
 - การเก็บข้อมูลจากชุมชน เรื่องการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
 - การสัมภาษณ์หน่วยงานราชการ เกี่ยวกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการเกษตร

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการสำรวจเอกสารข้อมูลจากหน่วยงานราชการต่างๆ หนังสือและวารสารต่างๆ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง Web site ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับพื้นที่

3.2 การออกแบบปัจจัยและเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การออกแบบเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

3.2.1 การออกแบบปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพ ทำการออกแบบและปรับปรุงปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากปัจจัยที่ใช้ในการบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ จิตศักดิ์ พุฒจรรย์ (2543) โดยการนำข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาวิเคราะห์ และปรับปรุงปัจจัยให้เหมาะสมกับการนำมาใช้สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พื้นที่ การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ และการมีส่วนร่วม แล้วนำไปปรึกษากับนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญคือ อาจารย์ จิตศักดิ์ พุฒจรรย์ อาจารย์ประจำสาขาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และอาจารย์ สถาพร ศรีสังข์จ้ง นักวิชาการประจำสถาบันทักษิณคดีศึกษา

ซึ่งสามารถแบ่งปัจจัยได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งสามารถสังเกตทางกายภาพแล้วให้คะแนนได้ทันที
2. ปัจจัยที่อาศัยแบบสอบถามถามนักท่องเที่ยวเพื่อให้คะแนน
3. ปัจจัยที่อาศัยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือใช้การสนทนากลุ่มจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คะแนน

3.2.2 การออกแบบเกณฑ์คะแนน หลังจากได้ปัจจัยในแต่ละข้อแล้ว จึงออกแบบเกณฑ์คะแนนสำหรับแต่ละปัจจัย ซึ่งแบ่งค่าคะแนนออกเป็น 3 ระดับ คือ

ศักยภาพมาก	ได้ 3 คะแนน
ศักยภาพปานกลาง	ได้ 2 คะแนน
ศักยภาพน้อย	ได้ 1 คะแนน

3.3 การออกแบบสอบถาม แบบทดสอบความรู้และความตระหนัก และการออกแบบแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักสำหรับถามนักท่องเที่ยว รวมถึงแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และสำหรับการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับเกณฑ์ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3.4 การเลือกพื้นที่ในการเก็บข้อมูล

เกาะยอมีสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำนวนมาก สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จากเอกสารและหนังสือแนะนำการท่องเที่ยว และการสอบถามหน่วยงานราชการและคนในชุมชน สำหรับการวิจัยนี้ได้เลือกเก็บข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวซึ่ง อยู่ในขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แต่ละประเภทดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา กลุ่มทอผ้าราชวดี วัดแหลมพ้อ วัดเขาป้อ วัดท้ายยอและวัดโคกเปี้ยว

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ที่จุดชมวิวพระอาทิตย์ตกที่หมู่ 8 จุดชมวิวบนสถาบันทักษิณคดีศึกษา จุดชมวิวเขาภูมิและหาดทรายเทียมใกล้สะพานติณสูลานนท์
3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ สวนสมรม สวนละมุด สวนจำปาตะขุน จุล่องเรือชมวิถีชีวิตและการทำประมงพื้นบ้าน

3.5 การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

จากการสอบถามองค์การบริหารส่วนตำบลและคนในชุมชน รวมถึงการสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัย ได้ข้อมูลตรงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวของเกาะยอที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือ สถาบันทักษิณคดีศึกษา เมื่อได้สอบถามเจ้าหน้าที่ฝ่ายงานการเงินของสถาบันทักษิณคดีศึกษา พบว่าได้มีการเก็บสถิติรายปีของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มาเป็นหมู่คณะเท่านั้น ทั้งคณะนักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไป หรือหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเฉลี่ยแล้วจำนวนประมาณ ปีละเกือบ 1 แสนคน ไม่รวมถึงนักท่องเที่ยวที่มาคนเดียวหรือมาเป็นกลุ่มเล็กๆ ผู้วิจัยได้ใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 0.01% ของจำนวนนักท่องเที่ยวภายในเวลา 1 ปี ดังนั้นจึงเก็บแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักกับนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวแหล่งอื่นๆ นั้น พบว่าไม่ได้มีการเก็บสถิตินักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน จากการสำรวจและสอบถามคนในชุมชนพบว่า แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยกว่าสถาบันทักษิณคดีศึกษามาก ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักจากนักท่องเที่ยวจำนวน 25 คนต่อแหล่งท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

กลุ่มทอผ้าราชวัติ	จำนวน 25 คน
แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	จำนวน 25 คน
จุดท่องเที่ยวเกษตร	จำนวน 25 คน
วัดทั้ง 4 แห่ง	จำนวน 25 คน

ซึ่งเมื่อรวมนักท่องเที่ยวที่สถาบันทักษิณคดีศึกษากับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักรวมทั้งสิ้น 200 คน

3.6 การทดสอบและแก้ไขแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักต่อนักท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักต่อนักท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นมาทดสอบความเที่ยงตรง และความชัดเจน ดังนี้

3.6.1 การหาความตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นไปปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญคือ อาจารย์ จิตศักดิ์ พุฒจรรย์ อาจารย์ประจำสาขาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และอาจารย์ สถาพร ศรีสัจจัง นักวิชาการประจำสถาบันทักษิณคดีศึกษาเพื่อตรวจสอบความตรง ซึ่งมี 3 ประเภท (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2542 : 17) คือ

- ความตรงตามเนื้อหา หมายถึง วัดได้ตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมครบถ้วนตามเนื้อหาที่ต้องการให้วัด
- ความตรงตามเกณฑ์ หมายถึง วัดได้ตรงเหมือนกับเกณฑ์ที่ต้องการให้วัด
- ความตรงตามโครงสร้าง หมายถึง วัดได้ตรงตามพฤติกรรม ตามทฤษฎี หรือแนวความคิดของเครื่องมือที่ต้องการให้วัด

โดยพิจารณาว่าคำถามแต่ละข้อว่าสอดคล้องกับปัจจัยในวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ได้ออกแบบไว้หรือไม่

3.6.2 การทดสอบความชัดเจน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักนี้ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสัมภาษณ์ในจุดต่างๆ กับนักท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 30 ราย เพื่อทดสอบความชัดเจนและความเข้าใจง่ายของสอบถาม

3.6.3 การแก้ไขแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักต่อนักท่องเที่ยว

หลังจากทดลองใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวแล้ว เมื่อพบว่าแบบสอบถามยังมีความผิดพลาด ไม่ชัดเจนในเรื่องใดๆ หรือผู้ตอบแบบสอบถามยังไม่เข้าใจในคำถามหรือเข้าใจคำถามไม่ชัดเจน ผู้วิจัยก็ทำการแก้ไขแบบสอบถามตามข้อผิดพลาดที่พบ เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ที่สุด

3.7 การเลือกช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยงในช่วงเดือนกรกฎาคมและ สิงหาคม 2545 และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีการกระจายของข้อมูลอย่างเหมาะสม ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลดังนี้

3.7.1 เดือนกรกฎาคม 2545 เก็บกระจายตามจุดต่างๆ ในช่วงเวลาต่างๆ ของเดือนดังนี้

3.7.1.1 ต้นเดือน เก็บทั้งวันธรรมดาและวันหยุดราชการจำนวน 35 ชุด

3.7.1.2 กลางเดือน เก็บทั้งวันธรรมดาและวันหยุดราชการจำนวน 30 ชุด

3.7.1.3 ปลายเดือน เก็บทั้งวันธรรมดาและวันหยุดราชการจำนวน 35 ชุด

3.7.2 เดือนสิงหาคม 2545 เก็บในช่วงเวลาต่างๆ ของเดือนดังนี้

3.7.2.1 ต้นเดือน เก็บทั้งวันธรรมดาและวันหยุดราชการจำนวน 35 ชุด

3.7.2.2 กลางเดือน เก็บทั้งวันธรรมดาและวันหยุดราชการจำนวน 30 ชุด

3.7.2.3 ปลายเดือน เก็บทั้งวันธรรมดาและวันหยุดราชการจำนวน 35 ชุด

3.8 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักฉบับสมบูรณ์

นำแบบสอบถามและแบบทดสอบความรู้และความตระหนักฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้สอบถามนักท่องเที่ยงโดยการสัมภาษณ์ในแต่ละจุด ตามช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้ในหัวข้อ 3.7

3.9 การเก็บรวบรวมข้อมูลกับชุมชน กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมถึงหน่วยงานราชการ

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากนักท่องเที่ยงด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

3.9.1 เก็บข้อมูลด้วยวิธีการ Focus Group Discussion โดยทำการเก็บกลุ่มต่างๆ ในช่วงเดือน กรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ดังนี้

(1) กลุ่มชุมชนที่อาศัยอยู่บนเกาะยอ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง

(2) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร

(3) กลุ่มทอผ้าราชวัติ

3.9.2 เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มต่างๆ ในช่วงเดือน กรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม
ดังนี้

(1) ชาวสวน

(2) ชาวประมง

(3) ชาวบ้านทั่วไปที่ทำอาชีพอื่นนอกเหนือจาก 2 ข้อข้างต้น

(4) หน่วยงานราชการในพื้นที่ อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ เจ้าหน้าที่
และนักวิชาการของสถาบันทักษิณคดีศึกษา

3.10 การนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและสรุปผล

3.10.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลมาลงรหัสข้อมูลแล้วนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ for Windows (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2544) โดยวิเคราะห์ด้วยสถิติต่างๆ ดังนี้

(1) ค่าความถี่ (Frequency)

(2) สถิติร้อยละ (Percentage)

(3) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (ค่าเฉลี่ยเลขคณิต)

3.10.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามและสัมภาษณ์รวมถึงการสนทนากลุ่ม มาสรุปผลตามแต่ละปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพ

3.11 การให้ค่าคะแนน

นำข้อมูลที่สรุปผลแล้วจากทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์ รวมถึงการสนทนากลุ่ม มาให้คะแนนตามปัจจัยต่างๆ ที่ได้ออกแบบไว้

3.12 การสรุปค่าศักยภาพโดยใช้สูตรที่กำหนดไว้

นำค่าคะแนนที่ได้ในแต่ละปัจจัยมาหาค่าศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละจุดที่ได้ทำการเก็บข้อมูล โดยคำนวณรวมทุกองค์ประกอบ และแยกในแต่ละองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือ

- (1) องค์ประกอบด้านพื้นที่
- (2) องค์ประกอบด้านการจัดการ
- (3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ
- (4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

การคำนวณโดยใช้สูตรซึ่งดัดแปลงจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538 : 6-11) ดังต่อไปนี้

$$EP = R_1 + R_2 + R_3 + \dots + R_n / n$$

โดยที่ EP = ระดับศักยภาพในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

$R_{1...n}$ = ค่าคะแนนศักยภาพของตัวปัจจัยที่ 1 ถึง n

นำค่าที่ได้จากการคำนวณโดยสูตรดังกล่าวมาจัดระดับศักยภาพดังนี้

2.51 – 3 = พื้นที่นั้นมีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.51 – 2 = พื้นที่นั้นมีศักยภาพปานกลางในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

0 – 1.50 = พื้นที่นั้นมีศักยภาพต่ำในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3.13 การวิเคราะห์แนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ทำการวิเคราะห์ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยพิจารณาองค์ประกอบในแต่ละด้านของแต่ละจุดท่องเที่ยวที่ได้ทำการเก็บข้อมูล ว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคอย่างไรบ้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละจุด แต่ละประเภทให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สมบูรณ์ที่สุด